

О.С.Цокур

Д.П.Н.,

професор ОНУ імені І.І. Мечникова

СТУДЕНТСТВО ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ Й ВИХОВАННЯ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Українське студентство займає в наступний час особливе положення в соціальній структурі нашого суспільства. Разом з тим, зміни державно-політичного й соціально-економічного устрою в Україні утворили принципово відмінну від попередніх часів ситуацію у сфері вищої освіти, що зумовлено розпадом основних цілеутворюючих елементів виховної політики та цінностей, наслідком чого є різке падіння моральності, зріст недисциплінованості й агресії, статева розпуста, алкоголізм, наркоманія, злочинність. Цілеспрямоване виховання студентства значно ускладнює у нашій країні непослідовність державної політики щодо його гуманістичного розвитку, а також відсутність у вищих навчальних закладах дієвої концепції виховної роботи зі студентами нової формації. Через це педагогіка як мистецтво гуманістичного виховання й всебічного соціокультурного розвитку студентської молоді на всіх рівнях організації навчально-виховного процесу вищого навчального закладу здебільшого підмінена дидактикою, що розриває природну єдність системи навчання і виховання.

Враховуючи означену вище негативну тенденцію, викладачі кафедри педагогіки класичного університету викладаючи магістрантам і аспірантам навчальний курс «Педагогіка вищої школи», спрямований на формування їхньої особистості як сучасного викладача вищого навчального закладу, здатного успішно здійснювати свою науково-педагогічну й навчально-виховну діяльність зі студентами в умовах євроінтеграції, систематизували програмний матеріал таким чином, щоб він був для них актуальним за змістом і розкривав особливості психолого-педагогічних феноменів, процесів і механізмів не взагалі, а конкретно, тобто в контексті аналізу реальних ситуацій, з якими вони стикаються у своєму повсякденному професійно-педагогічному житті. Не випадково, тому, особливої уваги при викладанні курсу ми приділили питанням, які були пов'язані з: віковою періодизацією людини, розглянувши більш прискіпливо етап пізньої,

студентської юності (17-26 років); діалектикою якісного перетворення людини (індивід - індивідуальність - суб'єкт діяльності - особистість); психологічних чинників становлення особистості майбутнього професіонала; стратегіями самопізнання та психологічною самодіагностикою індивідуальних, ділових і професійно важливих якостей майбутніх фахівців.

Так, викладаючи навчальний матеріал з теми вікової періодизації людини, ми сконцентрували увагу магістрів та аспірантів на тому, що на відміну від ранньої юності, період пізньої юності або ранньої зрілості, який властивий студентам, характеризується переходом до незалежності від батьків в економічних відносинах, оскільки саме в цей психологічний час здобувається новий соціальний статус, який зумовлює різноманіття прав і обов'язків особистості в різних сферах суспільного життя й діяльності, а також у власній родині. При цьому вказуючи на те, що становлення соціального статусу студента хоча й залежить від системи його суспільних відносин і соціальних перетворень, але в той же час він зумовлений ступенем його власної активності як окремої людини, яка здатна адекватно усвідомлювати своє реальне становище в суспільстві й прагне зміцнити свій статус чи, навпаки, може ставитися до нього пасивно, пристосовуючись до існуючого положення. Через це магістри та аспіранти доходили висновку, що соціальний статус студента має як об'єктивний, так і суб'єктивний аспекти, які слід враховувати. Зокрема, суб'єктивний аспект статусу студента виступає у вигляді його власної позиції як суб'єкта навчально-дослідницької та навчально-професійної діяльності, а також як особистості майбутнього інженера-будівельника як професіонала, яку конкретний студент займає, являючись носієм певного статусу.

Вказуючи на те, що в період пізньої юності будується власний спосіб життя, відбувається засвоєння професійних ролей, включення особистості студента в усі види соціальної активності, ми підводили магістрів та аспірантів до усвідомлення того, що розвиток студентів переважно залежить від наявного соціального статусу, оскільки саме він задає певні можливості для їхньої власної діяльності. Як наслідок, у комплексі соціальних ролей студента як певних суспільних функцій реалізуються його характеристики як суб'єкта суспільної поведінки, зокрема такі, як ставлення до суспільства, до навчальної праці й майбутньої професії, викладачів, одноліток і оточуючих людей, до себе, а також установки, мотиви, цілі й ціннісні орієнтації.

Оскільки в студентському віці (від 20-25 років) зберігається яскраво виражена спрямованість на одержання вищої освіти й цікавої роботи, то в систему їх суб'єктивних властивостей включаються плани щодо наступного життєвого шляху та професійної кар'єри, що зумовлює спрямування мотивів й цілей їх діяльності. Актуальними для цієї вікової групи залишається пошук коханої людини, вірних друзів і проблема створення власної сім'ї. Разом з тим у цьому віці підсилюється установка на гарні житлові умови, матеріальну забезпеченість, тому що більшість студентів приступають до створення своєї сім'ї.

Через самостійне ознайомлення магістрів та аспірантів з психологічними працями російських (О.Васильєва, Є.Головаха, Г.Горченко, М.Дмитрієва, Т.Іщенко, Ю.Колесніков, Н.Крилова, В.Лисовський, Б.Рубін та ін.) та українських (Л.Ази, В.Арбеніна, Н.Бегеки, В.Гигринова, П.Кравчук, В.Казачкова, К.Якуби та ін.) науковців, присвяченим проблемам студентства, вони доходили до усвідомлення того, що період пізньої юності, у якому перебувають студенти, є найбільш сприятливим для формування основних підструктур їхньої психіки як особистості майбутнього фахівця шляхом досягнення соціальної зрілості й параметрів суб'єкта професійного пізнання, спілкування й діяльності.

Підсумовуючи результати самостійної роботи магістрів та аспірантів щодо опрацьованої психологічної літератури у вигляді їх участі в дискусії з теми «Студентство вчора, сьогодні й завтра», вони доходили таких висновків, що:

- студентство - це одна із найпроблемніших соціальних груп, яка зазнає динамічних внутрішніх змін, що супроводжуються ускладненням взаємозв'язків та відносин у соціальній структурі українського суспільства;

- студентство, за статевими, соціальними й віковими показниками, є наймобільнішою групою, причому кожні п'ять років її склад кардинально змінюється;

- студентство - це відносно автономна соціальна група з підвищеною адаптивністю до різноманітних соціально-економічних та політичних змін у суспільстві;

- студентство володіє високим інтелектуальним потенціалом, тому з ним традиційно пов'язують конкретні напрямки та темпи соціальних змін, у яких воно бере найактивнішу участь;

- студентство в суспільстві, з одного боку, виступає суб'єктом нової соціальної діяльності, з іншого - є фактором суспільної стабільності;

-студентство - це мобільна соціальна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання високих професійних та соціальних ролей у матеріальному та духовному виробництві;

-студентство - це специфічна соціальна група, яка є близькою до інтелігенції й призначена в майбутньому для висококваліфікованої праці;

-студентство - це особлива демографічна група, психологічною основою функціонування якої є особливий стан внутрішніх процесів розвитку та зовнішніх умов, яка характеризується особливими умовами життя, праці та побуту, соціальною поведінкою й психологією, системою ціннісних орієнтацій.

Загалом, магістри та аспіранти доходили висновку, що період студентства являє собою особливу фазу соціалізації, провідна соціальна функція якого полягає в тому, щоб підготувати себе до виконання особливих професійних та соціокультурних завдань переважно інтелектуального, науково-технічного та управлінського характеру. Ця функція визначається необхідністю відтворення соціальної структури суспільства та диференційованої підготовки спеціалістів відповідно до суспільних потреб. Для нас було принципово важливим те, щоб студенти усвідомили, що в переважній більшості сучасних країн студентство представляє собою відкриту соціальну групу, яка формується за рахунок найкращих представників різних прошарків населення й у майбутньому трансформується в інтелігенцію, яка об'єднана за своїми професійно-світоглядними характеристиками.